

1.1 เนื้อหาและคำถามในงานวิจัย

ชุมชนกะทู้ เป็นชุมชนเก่าแก่ชุมชนหนึ่งของจังหวัดภูเก็ต ที่พบว่ามี การเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่จากอดีตจนถึงปัจจุบันอย่างเห็นได้ชัด จากชุมชนขนาดเล็กที่ประกอบอาชีพเหมืองแร่ในอดีต ได้พัฒนาเป็นชุมชนพักอาศัยขนาดใหญ่จากปัจจัยการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวภายในจังหวัดภูเก็ต การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้เห็นเด่นชัดในแง่ของโครงสร้างทางกายภาพ (physical structure) แสดงให้เห็นจากรูปร่าง ขนาด และขอบเขตของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป โครงสร้างเชิงสัณฐาน (morphology structure) ก็พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยพื้นที่ย่อยต่างๆ ภายในชุมชน ทั้งพื้นที่สาธารณะ (public space) พื้นที่ริชฐาน (private space) รวมทั้งพื้นที่อื่นๆ สำหรับการประกอบกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ได้มีการปรับเปลี่ยนไป ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่ด้านอื่นๆ เช่นการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่เปิดโล่งและพื้นที่อาคาร เป็นต้น เนื้อหาของงานวิจัยฉบับนี้จึงเป็นการสืบค้นและบันทึกรูปแบบการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีคำถามในงานวิจัยว่า การเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่ของชุมชนกะทู้ในช่วงเวลาที่ผ่านมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันนั้น มีความสัมพันธ์กับสภาพเศรษฐกิจและสังคมอย่างไร และมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคตอย่างไร

1.2 สาระสำคัญของปัญหา

ในสถานการณ์ปัจจุบัน ชุมชนเมืองมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่กับชุมชนเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องจากการมุ่งพัฒนาเมืองให้เจริญเติบโตในทุกๆ ด้านทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และกายภาพ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลเชิงรูปธรรมเด่นชัดทางด้านเชิงพื้นที่ ซึ่งเป็นผลสรุปของการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดที่เกิดขึ้นภายในชุมชน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่วนหนึ่งเกิดจากการขยายตัวของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาที่อยู่อาศัยอย่างโครงการบ้านจัดสรร อาคารพาณิชย์ โรงงานอุตสาหกรรมฯลฯ สิ่งปลูกสร้างต่างๆ เหล่านี้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ขาดการควบคุมและการวางแผนที่ดี จนบางครั้งการพัฒนาตามยุคสมัยกลับเป็นตัวทำลายเอกลักษณ์และสัณฐานพื้นที่ของชุมชนเดิมลง ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยกิจกรรมต่างๆ ความเป็นย่านชุมชนที่เคยปรากฏชัดเจนในอดีต มีแนวโน้มที่จะค่อยๆ เจือจางและผสมผสานกับพื้นที่ที่เกิดขึ้นใหม่ มีเพียงชุมชนในบางแห่งที่สามารถผสมผสานวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป และยังคงรูปแบบเชิงพื้นที่และสัณฐานเดิมอยู่ได้

ชุมชนกะทู้ เป็นชุมชนหนึ่งซึ่งอยู่ในการปกครองของเทศบาลตำบลกะทู้ อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต เป็นย่านชุมชนเก่าแก่ที่มีการเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่อย่างชัดเจน ในอดีตพื้นที่ของชุมชนเป็นแหล่งเหมืองแร่ดีบุกที่มีบทบาทสำคัญของเมืองภูเก็ต ชุมชนที่อาศัยอยู่โดยรอบเป็นชุมชนชาวจีนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นแรงงานภายในเหมืองแร่ บ้างก็ทำการค้าขายสินค้าอุปโภค บริโภคให้แก่แรงงานชาวเหมืองที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก เวลาผ่านไปจนถึงยุคขบเซาของธุรกิจเหมืองแร่ มาถึงยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุคแห่งการท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต ถึงแม้ชุมชนกะทู้จะไม่มีศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวระดับโลกเมื่อเทียบกับชุมชนใกล้เคียงอื่นๆ เช่นชุมชนป่าตอง ชุมชนกมลาและชุมชนเมืองภูเก็ต แต่บทบาททางด้านที่อยู่อาศัย การค้าและธุรกิจอสังหาริมทรัพย์กลับมีบทบาทสำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากศักยภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ ซึ่งตั้งอยู่ตรงกลางระหว่างพื้นที่ของเขตอำเภอเมืองซึ่งมีกิจกรรมการค้าเข้มข้น และพื้นที่หาดป่าตองที่มีกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยวที่เข้มข้นเช่นเดียวกัน ชุมชนกะทู้จึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการพักอาศัยเพื่อรองรับการขยายตัวของพื้นที่ทั้งสองดังกล่าว อีกทั้งพื้นที่ชุมชนยังถูกพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งใน และต่างประเทศที่มีพฤติกรรมต้องการบ้านหลังที่สองเพื่อเป็นที่พักอาศัย หรือตากอากาศ นโยบายจากทางภาครัฐเองก็เป็นตัวกำหนดบทบาทให้พื้นที่บริเวณชุมชนกะทู้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การพักอาศัย และประกอบกิจกรรมทางการค้า

จากเหตุผลดังกล่าวยิ่งเป็นปัจจัยเร่งเร้าส่งเสริมให้ธุรกิจภาคอสังหาริมทรัพย์ภายในชุมชนขยายตัวอย่างต่อเนื่องและสร้างความเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่อย่างรวดเร็วให้กับชุมชนกะทู้ตลอดช่วงระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา ความเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนานั้นสร้างปัญหาต่างๆ ตามมาอย่างมากมายเช่น ปัญหาจากการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ของภาคเอกชนซึ่งปิดกั้นเส้นทางเข้าออกของชุมชนเดิม ส่งผลให้พื้นที่ชุมชนกลายเป็นที่ที่ยากต่อการเข้าถึง หรือไม่มีการเข้าถึง ส่งผลให้การพัฒนาของรัฐทำได้ลำบากและกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรมในที่สุด ปัญหาจากการสร้างโครงข่ายการสัญจรแบบปลายตันสะสมกันเป็นจำนวนมากจนทำให้การสัญจรโดยรวมติดขัดไม่เลื่อนไหลเป็นปัญหาจราจรระดับเมืองไปในที่สุด ปัญหาการรุกล้ำพื้นที่เขตป่าสงวน ปัญหาชุมชนเหมืองเก่าที่หมดสัมปทานถูกปล่อยทิ้งร้าง ปัญหาภูมิทัศน์ของพื้นที่ ปัญหาการสูญเสียจินตภาพของชุมชนและเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมดั้งเดิม ที่ไม่ว่าจะเกิดจากค่านิยมในการรื้อ สร้าง หรือต่อเติมอาคารในรูปแบบที่ไม่สอดคล้องกับบริบทสภาพแวดล้อม หรือจากวิถีชีวิตของชุมชนที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัยก็ดี ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นต่อเนื่องหรือไม่ก็ซ้อนทับกันในช่วงเวลาต่างๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีผลสะท้อนกลับต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ของชุมชนในภาพรวม เช่นรูปร่าง ขนาด ขอบเขตของสิ่งปลูกสร้างและที่ว่าง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเชิงสัญญาณ เช่นความสัมพันธ์ของระบบโครงข่ายถนนในระดับท้องถิ่นและระดับเมือง รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยพื้นที่ย่อยซึ่งมีหน้าที่ต่างๆ กันในชุมชน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์

ที่ดินและอาคาร รูปแบบการเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่เหล่านี้ นอกจากจะเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนของปัญหาดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในทางกลับกัน บางครั้งก็เป็นปัจจัยทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ต่อเนื่องกันไปอีกด้วย

การวางแผนพัฒนาชุมชนกะทู้ในอนาคต โดยมีพื้นฐานมาจากความรู้ความเข้าใจในเชิงพื้นที่ผ่านความเชื่อมโยงกับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนเอง จะทำให้การกำหนดทิศทางการพัฒนาเป็นไปอย่างถูกต้องและเฉพาะเจาะจงสำหรับชุมชนกะทู้ สามารถสร้างแนวทางการกำหนดรูปแบบเชิงพื้นที่ ที่สอดคล้องต่อการแก้ปัญหาอย่างชัดเจนสำหรับนักผังเมืองต่อไป อีกทั้งยังเกิดประโยชน์และผลสัมฤทธิ์ต่อการพัฒนาชุมชนมากกว่าการรับแนวทางหรือนโยบายที่เป็นมาตรฐานจากองค์กรส่วนกลางของรัฐไปปฏิบัติ เป็นการสร้างฐานสำหรับงานวิจัยต่อยอดในด้านอื่นๆ ของชุมชนกะทู้ รวมทั้งชุมชนอื่น ที่ต้องอาศัยความเข้าใจในเชิงพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญในการอ้างอิง

1.3 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. ศึกษาพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนกะทู้ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญจากอดีตถึงปัจจุบัน
2. ศึกษารูปแบบการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ของชุมชนกะทู้ ทั้งในด้านเชิงพื้นที่ ฐานฐานและการใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร ในช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ตามที่ได้วิเคราะห์ในหัวข้อ 1
3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่กับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เปรียบเทียบรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมือนและต่างระหว่างหมู่บ้าน / ย่านในชุมชนกะทู้
4. วิเคราะห์แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ เสนอแนะแนวทางการพัฒนาและการวางแผนที่เหมาะสม

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา

ทำการศึกษาภายในขอบเขตพื้นที่เทศบาลตำบลกะทู้ ซึ่งครอบคลุมทั้งหมด 7 หมู่บ้าน พื้นที่ทั้งหมด 31.8 ตารางกิโลเมตร

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 2.1 ศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ ของชุมชนกะทู้ใน 3 ช่วงเวลา คือ ช่วงแรกประมาณปี พ.ศ. 2518 แสดงพื้นที่ชุมชนกะทู้ในยุคเริ่มต้นก่อตั้ง และนับว่า

เป็นยุคเจริญรุ่งเรืองของการทำเหมืองแร่ภายในจังหวัดภูเก็ต ช่วงที่สอง ในอีกหนึ่งทศวรรษถัดมา คือประมาณปี พ.ศ. 2530 แสดงพื้นที่ชุมชนที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงบทบาท มาเป็นด้านธุรกิจท่องเที่ยว และช่วงสุดท้าย คือเวลาปัจจุบัน หลังจากพื้นที่ชุมชนมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก

2.2 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่ และเชิงเศรษฐกิจ / สังคมจากอดีตถึงปัจจุบัน คาดการณ์การเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ของชุมชนกะทู้ในอนาคต

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถเข้าใจถึงรูปแบบวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ของพื้นที่ชุมชนกะทู้ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน
2. สามารถมีความเข้าใจเชิงพื้นที่และอธิบายผ่านความเชื่อมโยงกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชน อีกทั้งกำหนดทิศทางการพัฒนาที่เป็นไปอย่างถูกต้องและเฉพาะเจาะจง สำหรับชุมชนกะทู้
3. สามารถสร้างแนวทางการกำหนดรูปแบบทางกายภาพที่สอดคล้องต่อการแก้ปัญหา อย่างชัดเจนสำหรับนักออกแบบชุมชนเมืองต่อไป
4. เป็นการสร้างฐานข้อมูลสำหรับงานวิจัยต่อยอดในด้านอื่น ของชุมชนกะทู้ รวมทั้งชุมชนอื่นๆ ที่ต้องอาศัยความเข้าใจในเชิงพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญในการอ้างอิง